

PROJEKTKATALOG

GENUSPERSPEKTIV PÅ INNOVATIONSSYSTEM OCH JÄMSTÄLLDHET

Forsknings- & utvecklingsprojekt
för hållbar tillväxt

Titel: Projektkatalog - Genusperspektiv på innovationssystem och jämställdhet.
Forsknings- & utvecklingsprojekt för hållbar tillväxt
Serie: VINNOVA Information VI 2007:12
ISSN: 1650-3120
Utgiven: Juni 2007
Utgivare: VINNOVA –Verket för Innovationssystem

VINNOVAs uppgift är att *främja hållbar tillväxt* genom finansiering av *behovsmotiverad forskning* och utveckling av *effektiva innovationssystem*.

Genom sitt arbete ska VINNOVA tydligt bidra till att Sverige utvecklas till ett ledande tillväxtland.

I serien VINNOVA Information publiceras informations- och presentationsmaterial som beskriver VINNOVAs verksamhet samt programbeskrivningar, projektkataloger, verksamhetsberättelser etc.

Forskning och innovation för hållbar tillväxt.

I VINNOVAs publikationsserier redovisar bland andra forskare, utredare och analytiker sina projekt. Publiceringen innebär inte att VINNOVA tar ställning till framförda åsikter, slutsatser och resultat. Undantag är publikationsserien VINNOVA Policy som återger VINNOVAs synpunkter och ställningstaganden. VINNOVAs publikationer finns att beställa, läsa och ladda ner via www.VINNOVA.se. Tryckta utgåvor av VINNOVA Analys, Forum och Rapport säljs via Fritzes, www.fritzes.se, tel 08-690 91 90, fax 08-690 91 91 eller order. fritzes@nj.se

VINNOVA's – Swedish Agency for Innovation Systems – publications are published at www.VINNOVA.se

PROJEKTKATALOG

Genusperspektiv på innovationssystem och jämställdhet

Forsknings- & utvecklingsprojekt
för hållbar tillväxt

Förord

I den här skriften presenteras de tretton projekt som fick finansiering genom VINNOVAs första större utlysning om genus och jämställdhet. Utlysningen föregicks av två satsningar. Den första avsåg ett förändringsprojekt där VINNOVAs egen verksamhet och organisation granskades ur ett genusperspektiv för att upptäcka och motverka ojämställdhet i organisationen. Det projektet gav goda insikter i hur ett FoU-projekt fungerar för deltagarna. En handbok som presenterar metoden är publicerad i skriften *Skelett i garderoben* (Arbetslivsinstitutet och Luleå Tekniska Universitet 2006). Den andra satsningen gällde korta projekt där forskarna sökte långsiktiga effekter av jämställdhetsåtgärder genom att gå tillbaka till projekt som bedrivits under 1980- och 90-talen. Den utlysningen gav kunskaper om framgångsfaktorer när det gäller att få kvarstående effekter. De tio artiklarna från denna utlysning är publicerade i antologin *Långsiktiga effekter av jämställdhetsåtgärder under 1980- och 90-talen* (VINNOVA Rapport VR 2008:6).

Några av dessa erfarenheter fick påverka utformningen av den nu aktuella utlysningen som hade följande tre syften:

- att ta fram modeller och metoder för jämställdhetsarbete på genusvetenskaplig grund
- att integrera genus- och jämställdhetsperspektiv i VINNOVAs verksamhetsområden
- att stärka framväxten av starka forsknings- och utvecklingsmiljöer inom området

Samtliga dessa tre områden belyses i de projekt som presenteras i det följande.

Redaktör för skriften tillika författare till avsnittet ”Förstudien” är Gunilla Fürst Hörte.

Stockholm 22 maj 2007

Elisabeth Sundin
Ordförande för
Beredningsgruppen Jämställdhet

Ulla Göranson
VINNOVA, Programledare för
Jämställdhetsprogrammet

Innehåll

1	Inledning	7
2	Programmet – utlysningen	8
3	Förstudien	9
	I samverkan för programmets mål.....	9
	Genusmedvetna innovationssystem	10
	Förändringsprocesser för jämställdhet	11
4	Projektbeskrivningar.....	13
4.1	Lyftet.....	13
4.2	Arbets säkerhet och maskulinitet i gruvbranschen.....	14
4.3	Partnerskap för social och ekonomisk tillväxt – en fråga om genus, tillit och lärande.....	15
4.4	Innovationssystem och homosociala strukturer, exemplet Värmland.....	16
4.5	Arbetsvärdering som strategi för jämställdhet	17
4.6	Kvinnor som maktresurs i förändringsprocesser.....	18
4.7	Jämvikt – Jämställdhet, Vilja och Kunskap ger förutsättningar för hållbar Tillväxt.....	19
4.8	Jämställdhet inifrån – ett metodutvecklingsprojekt 2.....	20
4.9	Jämställdhetsutveckling i offentlig sjukvård.....	21
4.10	Hållbara framtidsbilder - för kvinnor och män?.....	22
4.11	Driva, förändra, göra jämställt – glasklart inom Fiber Optic Valley.....	23
4.12	Leder ökad jämställdhet till bättre hälsa?.....	24
4.13	Design, genus och organisation	25
5	Avslutning.....	26

1 Inledning

VINNOVA har uppdraget att stödja hållbar tillväxt genom effektiva innovationssystem och genom att finansiera behovsmotiverad forskning inom detta fält. Med innovationssystem menar VINNOVA aktörer inom forskning, näringsliv och politik som i samspel genererar, utbyter och använder ny teknik och ny kunskap för hållbar tillväxt genom nya produkter, tjänster och processer.

Den viktigaste utgångspunkten för VINNOVAs arbete med jämställdhet är enligt den egna forskningsstrategin att jämställdhet bidrar till hållbar tillväxt genom en bättre fördelning, mångsidigare belysning och därmed höjd kvalitet i utvecklingsarbete. Tillväxt utan att jämställdhet beaktas är ingen hållbar tillväxt. Genom projekt som VINNOVA finansierar skall VINNOVA verka för ett jämställt samhälle.

2 Programmet – utlysningen

VINNOVA öppnade i december 2004 en utlysning om *Genusperspektiv på innovationssystem och jämställdhet – forskning och utveckling för hållbar tillväxt*. Utlisningen vände sig till högskolor, FoU-institut, företag, företagarnätverk, konsulter, organisationer och nationella eller regionala aktörer.

Några viktiga syften med projekten inom utlysningen är

- att utföra kritisk genusvetenskaplig granskning av innovationssystem-modellen, t ex rörande mått på tillväxt; att få fram mått på tillväxt sett ur ett genus- och jämställdhetsperspektiv
- att bidra till att praktiska förändringsprocesser för jämställdhet kommer igång i företag och organisationer; att få fram metoder och modeller för att utveckla jämställdhet i samhället
- att stärka internationellt konkurrenskraftiga forsknings- och innovationsmiljöer för jämställdhet på genusvetenskaplig grund

Utlisningen har riktat sig till både utförare av praktiskt förändringsarbete för jämställdhet och till forskare och utvecklare av det genusvetenskapliga kunskapsfältet. I utlysningen framhölls att kopplingen mellan genusforskningen och det aktiva jämställdhetsarbetet behöver stärkas.

Fokus är riktat mot arbetsplatser och/eller olika former av innovationssystem. I utlysningen lades stor vikt vid samverkan mellan olika aktörer i projekten och VINNOVA framhöll Triple Helix-modellen för att svara upp mot VINNOVAs syn på utvecklingsmöjligheter för tillväxt genom innovationssystem. Anknytning till VINNOVAs övriga satsningar som VINNVÄXT och Visanu förordades som ett sätt att integrera genus- och jämställdhetsperspektiv i VINNOVAs verksamhet.

3 Förstudien

Programmet följs av en utvärderare. Utvärderingen skall bedöma/mäta projektresultat (kortsiktiga) i förhållande till programmets syften, och planera för hur de långsiktiga effekterna av programmet och jämställdhetsåtgärder skall kunna mätas i ett tioårsperspektiv. Hur projekten svarar i sin uppläggning mot programmets avsikter har belysts genom en förstudie.

Tretton projekt har beviljats anslag om sammanlagt ca 30 miljoner kr.

En genomgång av samtliga sökande visar att forskare vid landets lärosäten med enstaka undantag stod bakom ansökningarna. De ansökningar som avslogs har brutit i ett eller flera avseenden som till exempel att de saknat genusperspektiv eller samverkanspartners. De har ofta varit ”rena” forskningsprojekt utan anknytning till praktiskt förändringsarbete.

I samverkan för programmets mål

I utlysningen underströks att samverkan i innovationssystem, gärna av typ Triple Helix, var önskvärd. En grundtanke hos VINNOVA är att förnyelse är resultat av samverkan mellan olika aktörer i innovationssystem. Genom bred samverkan mellan skilda aktörer ökar också förutsättningarna för bra projektresultat och erfarenheter samt möjligheterna att kunna påverka strukturer och andra aktörer. VINNOVA har ställt stora krav på samverkan och de är med ett par undantag väl uppfyllt. Ett mönster är att de projekt som studerar regionala innovationssystem inbegriper fler typer av aktörer än projekt som handlar om arbetsplatsanknutet förändringsarbete. Siffrorna anger i ansökan nämnda typer av partners och flera partners inom samma kategori förekommer.

Kommuner, landsting, fack m fl	10
Företag, näringslivet	8
Konsulter	5
Resurscentra och kvinnoätverk	5
Länsstyrelser/jämställdhetsexperter	5

Även VINNOVAs önskemål om mångvetenskaplighet är uppfyllt. Projekten rymmer med något undantag forskare från olika discipliner.

Projekten representerar hela skalan från teoriutvecklande forskningsprojekt med mer eller mindre tydliga ambitioner att införa en genusmedvetenhet i organisationer, arbetsliv och samhälle, till projekt med renodlat praktiskt förändringsarbete.

Fyra projekt har en tydlig inriktning på att finna metoder och modeller för att integrera genusperspektiv i regionala innovationssystem. Projekten granskar faktorer och förhållanden som inkluderar/exkluderar kvinnor i de strukturer som utgörs av de nya samverkansformer som ofta kännetecknar regionalt utvecklings- och tillväxtarbete.

Ett stort antal projekt (8-9) har som främsta syfte att finna vägar till jämställdhet i arbetslivet. Flertalet av dessa har fokus på metodutveckling i arbetet med att skapa jämställda villkor för de anställda, med andra ord att utveckla sådant jämställdhetsarbete som hör till jämställdhetsplanen (personalperspektivet). Några har här fokus på arbetsmiljön och tar avstamp i den negativa utvecklingen av kvinnors hälsa. Några har fokus på kvinnors karriärmöjligheter och hur de är kopplade till arbetsförhållanden. Ett par projekt tar ett helhetsgrepp inkluderande jämställdhetsintegrering inte bara i personalarbetet utan också i verksamheten. Ett par speciella verksamhetsinriktade projekt rör genusperspektiv på design av produkter och genusperspektiv i framtidsstudier inriktade på tidsanvändning, regionförstoring och transportsystem. Flera projekt är klart nyskapande/innovativa och kan väntas ge viktiga nya bidrag till det genusvetenskapliga fältet och till utvecklingen av metoder och modeller för jämställdhetsarbete.

Nya forsknings- och innovationsmiljöer som kan stärka kunskapsbasen med genusvetenskaplig kompetens är ett syfte med utlysningen och en handfull projekt gör uttalade strategiska överväganden kring möjligheterna att integrera genusperspektiv inom olika discipliner. Cirka en tredjedel av projekten har en internationell anknytning. Tio projekt nämner att de avser att stärka genusforskningen och genusvetenskapen, bidra med teoriutveckling och nya avhandlingar m m.

Genusmedvetna innovationssystem

Gemensamt för projekten är att de genom interaktiva metoder avser att skapa eller bidra till skapandet av genusmedvetna organisationer.

I flera projektansökningar diskuteras genusperspektivets betydelse för att synliggöra de förluster som kvinnors underordning medför i olika innovationssystem syftande till tillväxt.

VINNOVAs definition på innovationssystem lägger tonvikten på samverkan mellan aktörer inom forskning, näringsliv och politik för att utveckla och använda ny teknik och ny kunskap för hållbar tillväxt genom nya produkter, tjänster och processer. VINNOVAs verksamhet domineras av en syn på tillväxt som präglas av produktivitets- och konkurrensperspektiv och teknikutveckling.

Flera forskare framhåller att hela tillväxtdiskursen är maskulin bl a genom att den reproduktiva sfären är osynliggjord. Även kvinnors innovationer blir förbisedda på

grund av att entreprenörskap och företagande är manligt könsmärkt. En omedvetenhet om könsperspektivet kan innebära att viktiga områden som är en förutsättning för tillväxt förbises. När könsperspektivet inkluderas ökar förutsättningarna för hållbar tillväxt. Hållbar utveckling som inbegriper jämställdhet behandlas i projekten i termer av tillgång på social infrastruktur, bättre arbetsmiljö i form av färre arbetsskador, hälsa och rättvisa samt bättre kompetensutnyttjande av kvinnor och synliggörande av kvinnors behov.

Den kritiska granskningen av innovationssystem ur ett genusperspektiv har som genomgående tema vikten av att inkludera kvinnor och att se kvinnor som förändringspotential i utvecklingsarbete i innovationssystem. Forskare talar om "jämställdhetsdriven förnyelse". Innovationssystem som utvecklas ur etablerade relationer riskerar att bli konserverande sett ur ett genusperspektiv. Viktiga begrepp inom forskning kring innovationssystem som i projekten diskuteras ur ett genusperspektiv är lärande, tillit och förtroende.

Exempel på andra centrala begrepp i projektens problembeskrivningar kring innovationssystem är

- Inkludering - exkludering
- Manlig hegemoni
- Homosocialitet
- Legitimitet

Förändringsprocesser för jämställdhet

Samtliga projekt har som syfte att bidra med ett genusperspektiv till förändringsprocesser. Projekten ger exempel på hur kopplingen mellan genusforskning och det praktiska jämställdhetsarbetet kan stärkas.

Många problematiserar det faktum att begreppet jämställdhet i svensk jämställdhetspolitik oftast kommit att handla om jämna könsfördelningar. Det är en utbredd uppfattning att jämställdhet handlar om representation (och bara det). Forskarna diskuterar bristerna i det kvantitativa perspektivet på jämställdhet ("huvudräkningen") och framhåller behovet av att komplettera med kvalitativa mått/indikatorer på jämställdhet. Begrepp som lyfts fram i dessa diskussioner är makt, inflytande, tolkningsföreträde, värderingar, kunskaper och erfarenheter. Det finns en strävan i flera projekt att utveckla metoder för att kunna bedöma och mäta jämställdhet i kvalitativa avseenden. Projekten uppvisar en rad exempel såväl genom att de avser att prova och utveckla existerande metoder och mått som att utveckla nya. Flera projekt avser att förpacka sina erfarenheter i handböcker/metodböcker i syfte att på ett lättillgängligt sätt sprida kunskapen om hur jämställdhetsarbete kan bedrivas.

De teoretiska perspektiven är huvudsakligen konstruktivistiska. Frekventa och centrala begrepp är därför:

- Genusordning
- Doing gender
- Genuskonstruktioner
- Makt och maktordningar
- Diskursiv makt
- Motstånd
- Genusmedvetna organisationer
- Hegemonisk maskulinitet

Forskare bakom begreppen som ofta refereras till är bl a Butler, Connell och Hirdman. Joan Ackers 4-nivåmodell refereras till i flera projekt¹. Modellen har bl a fungerat som interaktivt verktyg i VINNOVAs FoU-projekt ”Jämställdhet och genusvetenskap”. Modellen illustrerar hur kön konstrueras på olika nivåer; genom fysiska könsfördelningar, skilda symboler och föreställningar, relationer mellan individer och genom identitetens formande.

¹ Acker, Joan (1992): *Gendering Organizational Theory*, Mills, Albert & Tancred (ed) *Gendering Organizational Analyses*, London Sage Publications
Butler, Judith (1990): *Gender Trouble: The subversion of identity*. New York Routledge
Connell, R W (1996): *Maskuliniteter*. Daidalos Göteborg
Hirdman, Yvonne (2001): *Genus – om det stabila föränderliga former*. Liber

4 Projektbeskrivningar

4.1 Lyftet

Projektledare: Maria Udén, Luleå tekniska universitet, *maria.uden@ltu.se*

Den utmaning som innovationssystem och regionalpolitik står inför är att synliggöra och ta till vara erfarenheterna i, och resultaten av, de initiativ som drivs av kvinnor. Detta är vad Lyftet syftar till. Lyftet har sin bas i två forskningsmiljöer: Luleå tekniska universitet och Mälardalens högskola. Vid båda dessa miljöer har man sedan ett flertal år bedrivit forskning och utvecklingsarbete med lokala projekt och initiativ som arbetar med att främja kvinnors företagande och innovation. Den kunskapsuppbyggnad och de kontakter som genererats under detta arbete tas med in i projekt Lyftet. Genom att lyfta erfarenheter från norra Norrland, Södermanland och Västmanland till en gemensam kunskapsplattform kan kunskapen om inkludering och exkludering i innovationssystem systematiseras, utvecklas och göras tillgänglig. Lyftet syftar till att samla erfarenheter av kvinnors initiativ i innovationssystem till en kunskapsplattform mellan deltagande forskare, myndigheter, näringsliv och ideella sektorn.

Lyftet innehåller

- 1 forskning om mekanismer för inkludering och exkludering i innovationssystem
- 2 forskning om innovationsinnehållet i initiativen
- 3 utveckling av en metod för genusintegrering i innovationssystem och innovationspolitik, som kommer att presenteras i en metodbok
- 4 problematisering av innovationsindex utifrån ett genusperspektiv.

Projektmedarbetare: Anders W Johansson och Lina Stenmark vid Mälardalens högskola, samt Maria Udén och Malin Lindberg vid Luleå tekniska universitet

Samfinansiering och medverkande: EUs strukturfond Mål 1 Norra Norrland och Luleå tekniska universitet, Mälardalens Högskola, NUTEK, Länsstyrelserna i Södermanland och Västmanland samt Emma Resurscentrum, Lika Villkor, Företagsamma kvinnor i Västmanland, Sámi Network Connectivity-gruppen, SAGA-nätverket, Priorum, Internet Bay, Robotdalen och konsulter

Projektid: September 2005 - augusti 2008

Webbplats: *www.ltu.se/web/projekt/lyftet*

4.2 Arbetssäkerhet och maskulinitet i gruvbranschen

Projektledare: Lena Abrahamsson, Luleå Tekniska Universitet,
lena.abrahamsson@ltu.se

Projektet, som sträcker sig över fyra år, syftar till att ge ökade kunskaper om konstruktion av maskuliniteter i gruvor och malmförädling. Framför allt syftar projektet till att undersöka hur konstruktionerna av manlighet förändras både spontant och planerat, och hur detta eventuellt hänger ihop med arbetssäkerhet och andra förändringar i produktionen. Fokus ligger på de extremt mansdominerade arbetsplatserna i gruvor och malmförädling och det empiriska materialet hämtas från LKAB Division Mining. Projektet syftar även till att åstadkomma konkreta förändringar i arbetsplatskultur och värderingar vid arbetsplatser på LKAB, framför allt förändrade attityder och beteenden kring arbetssäkerhet och manlighet. Projektet har en interaktiv ansats och grundstommen är en fallstudie kring attityder, arbetssäkerhet och maskulinitet där forskarna formar, medverkar i, stödjer och utvärderar ett förändringsprojekt vid gruvorna i anrikningsverken i både Kiruna och Malmberget. Förändringsprojektet som handlar om arbetssäkerhet löper över två år och finansieras delvis av LKAB direkt.

Förväntade resultat är också i ett längre perspektiv en modern arbetsorganisation med en mer jämställd arbetsplatskultur och fler kvinnor anställda.

Projektmedarbetare: Eira Andersson, Luleå tekniska universitet

Samfinansiering och medverkande: LKAB och LTU

Projektid: Juni 2005– juni 2009 (VINNOVA finansierar tiden 30/6-05 – 31/12-06)

Webbplats: *www.ltu.se/depts/arb*

4.3 Partnerskap för social och ekonomisk tillväxt – en fråga om genus, tillit och lärande

Projektledare: Gun Hedlund, Örebro Universitet, gun.hedlund@sam.oru.se

Projektets syfte är att integrera ett genusperspektiv i verksamheten i den internationellt starka forskningsmiljön Center for Urban and Regional Studies. Detta sker genom att i arbetet med interna diskussioner i forskningsmiljön, seminarier och presentationer väcka frågor för en utvidgning av frågeställningarna i angränsande projekt. Vi avser att utifrån en problematisering av governance-begreppet undersöka hinder och möjligheter för att skapa en genusmedvetenhet som öppnar för tillit och lärande inom nätverk/partnerskap i Örebro län och delar av Värmlands län med särskild inriktning på Bergslagen. Universitets roll som kunskapsförmedlare och legitimerande kraft är central i projektet där en process både inom universitetet (forskning och utbildning) samt en process utanför universitetet (kunskapsförmedling för tillit och lärande) skapas. Förväntade resultat är bl a ett integrerat genusperspektiv i universitetets utbildningar och till dess hjälp utveckla mått och en lathund.

Projektmedarbetare: Katarina Larsson och Ann-Sofie Lennqvist-Lindén, Örebro Universitet

Samfinansiering: Örebro universitet

Projektid: Juni 2006-juni 2008

Webbplats: www.oru.se

4.4 Innovationssystem och homosociala strukturer, exemplet Värmland

Projektledare: Gerd Lindgren, Karlstad universitet, *gerd.lindgren@kau.se*

Syftet med föreliggande projekt är att genom analys av de innovationssystem och kluster som ingår i det värmländska tillväxtprogrammet göra en genusbaserad beskrivning av föreställningar om regional utveckling och regionala innovationssystem samt av den regionala maktstruktur som detta program skall genomföras inom. Metodiskt kommer studien att utformas som en interaktiv forskningsansats med aktörer i regionen för att analysera utvecklingen av de viktigaste innovationssystemen/klustren i Värmland, utifrån hur de är organiserade och hur nätverken och partnerskapen är sammansatta. Graden av homosocialitet inom å ena sidan kluster- och innovationspolitiken, och å andra sidan jämställdhetspolitiken kommer att undersökas och analysera.

Studien avser bland annat att skapa förbättrade förutsättningar för ett hållbart förändringsarbete inom regional utvecklingspolitik och att utveckla en mer genusmedveten inriktning av innovationssystemen. Förväntat resultat är också att öka den mångdisciplinära genuskunskapen om regional utveckling.

Projektmedarbetare: Marcus Ednarsson, Anna-Lena Haraldsson och Gunilla Lönnbring, Karlstad universitet. Elisabeth Grähslund Berg och Gunnel Forsberg, Stockholms universitet

Samfinansiering och medverkande: Karlstads och Stockholms universitet, Länsstyrelsen i Värmland, Polisen Värmland, Karlstad och Forshaga kommuner, Länsarbetsnämnden, Selma Lagerlöf Quality Hotel och Spa, Broby Grafiska Utbildningar, Cramo AB, LBC Frakt, Almi Företagspartner AB, Cerut, Genusvetenskap, Länsstyrelsen, Regionalt ResursCentrum och Verkstadsmaterialteknikscenrum i Värmland

Projektid: Juni 2005- juni 2008

Webbplats: *www.kau.se*

4.5 Arbetsvärdering som strategi för jämställdhet

Projektledare: Kerstin Rosenberg, Karlstad universitet, *kerstin.rosenberg@kau.se*

Arbetsvärdering som ett instrument för lönekartläggningsarbetet har prövats och utvecklats i alltfler organisationer. Aktörerna vittnar om tidskrävande arbete och brist på enkla effektiva verktyg för att värdera arbeten och kartlägga löneskillnader mellan kvinnor och män. Traditionellt hålls lönebildningen isär från annat jämställdhetsarbete. Det tycks vara svårt att skapa och upprätthålla genusperspektivet att kön spelar roll i lönebildningsprocessen, trots att arbetsvärdering och lönekartläggning blottlägger sådana könsmonster. Tre landsting medverkar i projektet. De har uppmärksammat arbetsvärderingsarbetets positiva bieffekter. Vi kommer att följa och stödja det personalpolitiska arbetet, och analysera i vad mån det leder till jämställda arbetsvillkor. Projektet ska visa huruvida arbetsvärdering och lönekartläggning kan bli kraftfulla verktyg i jämställdhetsarbetet. Dokumenterade processer ska ge uppslag till generella system och metoder som kan komma att kommersialiseras genom en praktisk handbok. Dokumenterade erfarenheter från fokusgrupper och de studerade processerna kommer att resa ett antal nya frågeställningar för fortsatt forskning.

Projektmedarbetare: Eva R Andersson och Birgitta Jakobsson (konsulter)

Samfinansiering och medverkande: Karlstad universitet, konsulter, Jämtlands läns, Norrbottens läns och Västerbottens läns landsting

Projekttid: Juni 2005- juni 2008

Webbplats: *www.kau.se*

4.6 Kvinnor som maktresurs i förändringsprocesser

Projektledare: Pia Höök, Fosfor, KTH, pia.hook@kth.se

Syftet med projektet är att initiera förändringsprocesser för jämställdhet och innovationsprocesser grundade på jämställdhet. Projektet är fokuserat på ökad jämställdhet på arbetsplatser. Projektet grundar sig på teorier om könsordnande processer i organisationer och det teoretiska begreppet "kvinnor som maktresurs". Det bygger på genusvetenskaplig kompetens, särskilt sådan om förändringsprocesser i organisationer. Det övergripande syftet är att stärka kvinnors position i organisationer genom att utveckla metoder för detta, samt att skapa modeller för lärande om dessa metoder. Genom utvecklandet av metoder där kvinnor konstrueras som maktresurser kan kvinnors position som uttolkare i organisationen och teknikanvändandet/-utveckling stärkas. Syftet operationaliseras genom forskningsfrågorna: Hur kan kvinnor som maktresurs verka i förändringsprocesser? Vilken roll spelar minnet av tidigare jämställdhetsarbete för hur processen ser ut idag?

Partnerorganisationerna Vattenfall, Volvo och KTH är stora mansdominerande, tekniktunga organisationer med olika historia när det gäller tidigare jämställdhetsarbete.

Projektet kommer bland annat att utveckla metoder för att utveckla jämställdhetsarbete och hur det kan utvärderas och mätas.

Samfinansiering och medverkande: Vattenfall, Volvo och KTH

Projekttid: Jan 2006-juni 2008

Webbplats: www.kth.se/fosfor

4.7 Jämvikt – Jämställdhet, Vilja och Kunskap ger förutsättningar för hållbar Tillväxt

Projektledare: Christina Franzén, Näringslivets Ledarskapsakademi,
christina.franzen@ledarskapsakademi.se

Jämviktsprojektets syfte är att bidra till att organisationer kan arbeta framgångsrikt med jämställdhet för hållbar tillväxt. Ett professionellt arbete för jämställdhet kräver vilja till förändring, kunskap för att förstå vad som behöver förändras och ett aktivt förändringsarbete. Jämviktsprojektet är ett utvecklingsprojekt där organisationskonsulter kommer att arbeta med organisationer i ett ledningsstyrt förändringsarbete. Forskare kommer att garantera den vetenskapliga förankringen, utvärdera och dokumentera projektet. Det unika med projektet är att arbetet ska utgå från såväl Jämställdhetslagen och arbetsgivaransvaret som utifrån jämställdhetsintegrering i verksamheter. Jämviktsprojektet ska genomföras i fyra faser, planering, utveckling av arbetsmodeller där både jämställdhetsarbete utifrån jämställdhetslagen och jämställdhetsintegrering ingår, test av arbetsmodeller ute i verksamheter med chefer och övriga medarbetare samt dokumentation av lärande och resultat. Nio organisationer kommer att delta med företags- och verksamhetsledningar, chefer och medarbetare, sammanlagt minst 400 personer. Projektet avser att utforska möjliga nyckeltal och de vunna erfarenheterna skall spridas i en lättillgängligt förpackad form för andra organisationer att ta del av.

Samfinansiering och medverkande: Näringslivets Ledarskapsakademi, Länsstyrelsen Östergötland, Länsstyrelsen Stockholm, Länsstyrelsen Västerbotten, Näringsdepartementet samt flera offentliga och privata organisationer. Projektet stöds även av ESF (Europeiska socialfonden)

Projektid: Sept 2005-juni 2008

Webbplats: *www.ledarskapsakademi.se*

4.8 Jämställdhet inifrån – ett metodutvecklingsprojekt 2

Projektledare: Birgitta Jordansson, Göteborgs universitet,
birgitta.jordansson@av.gu.se

Projektet syftar till att utveckla en metod för att arbeta med jämställdhet i ett kvalitativt förändringsperspektiv. Metodutvecklingen sker interaktivt i samarbete med ett antal olika organisationer (näringsliv, offentlig förvaltning och universitet). Arbetet bygger på så kallade förändringslaboratorier där deltagarna har ledande positioner inom sina respektive verksamheter. Ett laboratorium består av cirka sju-åtta deltagare under ledning av en handledare/genuspedagog. Gruppen träffas fem gånger sammanlagt och diskuterar fall som hämtas från den egna verksamheten. De exempel som tas upp belyser på så vis jämställdhetsproblematiker som är kopplade till respektive verksamhet. Syftet är att vägleda deltagarna via insikter till avsiktsförklaringar vad gäller det fortsatta jämställdhetsarbetet i organisationen. Förändringslaboratorierna föregås av en första fas då projektet introduceras i organisationen, förankras i ledningen och bland de kommande deltagarna. Här ingår dessutom en introduktion av jämställdhetsproblematiken ur ett genusperspektiv. I denna första fas genomförs en nulägesanalys för att lära känna organisationen och för att synliggöra de försvar och låsningar som kan finnas. Här samlas vidare nödvändiga kunskaper för handledarnas/genuspedagogernas kommande insatser i förändringslaboratorierna. En avslutande fas - tre - följer på förändringslaboratorierna. Arbetet syftar här till att hjälpa organisationen att själv ta över frågorna och driva jämställdhetsarbetet vidare samt upprätta åtgärdsplaner utifrån de insikter som uppnåts - "från insikt till avsikt". Även denna fas innebär en nulägesanalys men nu för att stödja deltagarna i deras fortsatta jämställdhetsarbete. Projektet kommer att leverera en metodbok med tillhörande utbildningskoncept.

Projektmedarbetare: Gunnar Gillberg, Hans Lindgren och Agneta Lundquist, Göteborgs universitet, Amanda Svensson, Resurscentrum för jämställdhet

Samfinansiering och medverkande: ESF-rådet, Göteborgs universitet Volvo, Alingsås kommun

Projektid: Juli 2005-juni 2008

Webbplats: *www.au.gu.se*

4.9 Jämställdhetsutveckling i offentlig sjukvård

Projektledare: Ann Fridner, Karolinska Universitetssjukhuset,
ann.fridner@karolinska.se

Projektets syfte är att starta ett kontinuerligt förändringsarbete för att öka jämställdheten bland läkare samt därigenom också förebygga stress och ohälsa bland främst kvinnliga läkare. Projektets mål är att ändra på organisationsstruktur, organisationskultur, synsätt och normer för att öka andelen kvinnor på ledarpositioner inom medicinska verksamheter, att skapa möjligheter för läkare att förena arbetsliv och familjeliv, att jämställdhet skall vara en integrerad del i verksamheten på alla nivåer, att pröva och utveckla en metod för att praktiskt mäta och utveckla jämställdheten inom en organisation, att sprida projektets innehåll och arbetssätt till andra offentliga organisationer i Sverige och Europa. Projektet är den svenska delen i ett transnationellt forskningsprojekt HOUPE – Health and Organisation among University Hospital Physicians in Europe.

Projektmedarbetare: forskare Birgit Pingel, forskningsassistent Niklas Hansen och professor Karin Schenck-Gustafsson, Karolinska institutet

Samfinansiering och medverkande: Azienda Ospedaliera di Padova, Länsstyrelsen i Stockholms län, St Olavs Hospital Universitetssykehuset i Trondheim, Landspítali University Hospital Reykjavik, Sveriges läkarförbund och Karolinska Institutet

Projektid: Juni 2005-juni 2008

Webbplats: *www.karolinska.se* och *www.houpe.no*

4.10 Hållbara framtidsbilder - för kvinnor och män?

Projektledare: Mattias Höjer, Kungliga Tekniska Högskolan, hojer@infra.kth.se

I projektet analyseras hållbara framtidsbilder ur ett könsmaktperspektiv. Analysen är ett sätt att tydliggöra svårigheterna med att inkludera kön i framtidsstudier. Syftet är att hitta sätt att motverka detta genom att dra lärdom av svårigheterna och utveckla metoder att analysera könsspecifika effekter av vissa samhällsliga förändringar.

Projektet innehåller tre delstudier av dimensioner som är viktiga för innovationssystemet, miljön och könsmaktrelationerna (primärt beträffande ekologiskt hållbara förändringar av tidsanvändning, regionstorlek, och transportsystem). I var och en av delstudierna analyseras hur könsperspektivet finns med, alternativt saknas, i befintliga framtidsstudier och planer. I en avslutande delstudie genomförs en syntes, där försök att formulera framtidsbilder av ett jämställt samhälle görs och svårigheterna i en sådan övning lyftas fram.

Genom att inkludera de viktigaste intressenterna vad gäller fysisk planering i projektet kommer det att leda till både ökad kunskap och ökad medvetenhet om könsmaktordningens betydelse för användningen och utbredningen av den fysiska infrastrukturen.

Projektet kommer att bidra till kunskapsutbyte om metoder för jämställdhet på könsteoretisk grund.

Projektmedarbetare: Ulrika Gunnarsson, KTH och Tora Friberg, Linköpings universitet

Samfinansiering och medverkande: Linköpings universitet och KTH samt Boverket, Banverket, Vägverket, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Gotlands län. Regionförbundet Östsam och Centrum för kommunstrategiska studier i Östergötland

Projekttid: Jan 2006-juni 2008.

Webbplats: www.infra.kth.se/fms

4.11 Driva, förändra, göra jämställt – glasklart inom Fiber Optic Valley

Projektledare: Marita Svensson, Fiber Optic Valley

Jämställdhet är en av de viktigaste drivkrafterna och en förutsättning för hållbar tillväxt inom innovationssystemet Fiber Optic Valley. Genom att aktivt arbeta med genusperspektivet inom alla våra processer kopplas jämställdhetsfrågan till organisationernas ordinarie verksamhetsutveckling för att långsiktigt åstadkomma genusmedvetna arbetsplatser. Ett målmedvetet jämställdhetsarbete inom Fiber Optic Valley öppnar för ett nödvändigt nytänkande samt initierar och stödjer förändringsprocesserna inom innovationssystemet. Fokus ligger på en handlingsorienterad ansats och metodik som kopplas till ett lärande för att utvecklingen skall fortskrida.

Projektet som går under benämningen Genusnätverket syftar till att generera förändringsprocesser för utvecklandet av genusmedvetna organisationer. Detta genom att vidareutveckla och arbeta med olika interaktiva metoder och modeller där genusforskare, processhandledare och organisationernas förändringsledare samverkar.

Plattformen för förändringsarbetet finns i ett nätverk med tolv mellanchefer från medlemsorganisationerna. Det interaktiva forskningsarbetet fokuserar specifikt på mellanchefens roll och hur deras ageranden möjliggör respektive begränsar förändringar i förhållande till kön. Deltagarnas ökade kunskaper och engagemang ger förutsättningar för att aktivt agera förändringsledare och initiera och implementera genusperspektivet inom de egna organisationerna.

Projektet förväntas ge resultat på många plan; bl a spridning av nya metoder och modeller för jämställdhetsarbete, visa på samband mellan jämställdhet och affärsnytta, fler kvinnliga entreprenörer och fler kvinnor i ledande position inom innovationssystemet.

Processledare: Karin Nygård Skalman, Fiber Optic Valley,
karin.n-skalman@acreo.se

Genusforskare: Susanne Andersson, Centrum för genusstudier, Stockholms universitet

Samfinansiering och medverkande: Medlemsföretag och organisationer ingående i Fiber Optic Valley samt ESF-rådet genom Equal-programmet

Projektid: 1 januari 2006 - 31 december 2008

Webbplats: *www.fiberopticvalley.com*

4.12 Leder ökad jämställdhet till bättre hälsa?

Projektledare: Anne Hammarström, Umeå universitet,
anne.hammarstrom@fammed.umu.se

Studiens syfte är att analysera om ökad jämställdhet – mätt med ett nyutvecklat instrument – leder till ökad tillväxt genom förbättrad hälsa och färre sjukskrivningar.

Studien omfattar följande delar:

1. Registerstudie som undersöker om företag med hög grad av jämställdhet, mätt med ett nyutvecklat jämställdhetsinstrument, har mindre sjukskrivning än företag låg grad av jämställdhet.
2. Enkätstudie för att undersöka sambanden mellan jämställdhet (I organisation? Eller jämställt hemma? Både och tror jag...?) och hälsa på individnivå.
3. Interaktivt forskningsprojekt för att bygga upp kunskap om vad ökad jämställdhet kan innebära för hälsan.

Registerstudien görs bland 11 000 företag och mäter nivå av jämställdhet på arbetsplatser med ett nyutvecklat jämställdhetsinstrument.

I enkätstudien görs ett strategiskt urval av privata och offentliga arbetsplatser som klassificerats med jämställdhetsinstrumentet. Cirka 3000 anställda vid dessa arbetsplatser får en enkät som innehåller frågor som kan belysa vad jämställdhet på arbetsplats och i parrelation betyder för individens hälsa.

Det interaktiva forskningsprojektet genomförs med 100 anställda inom äldreomsorgen, Umeå kommun. Lika många ingår i en kontrollgrupp. Genom dialogseminarier ska de anställda sätta upp mål för ökad jämställdhet inom sin organisation. Projektets resultat förväntas bli intensifierat jämställdhetsarbete med förbättrad hälsa och färre sjukskrivningar vilket leder till ökad tillväxt.

Projektmedarbetare: Sofia Elwér, Ann Sörlin, Christine Ahlgren, Christine Brulin, Lars Lindholm, Karin Henriksson-Larsén, Ann Öhman, Umeå universitet

Samfinansiering och medverkande: Umeå universitet och Umeå kommun

Projekttid: Jan 2006-juni 2008

Webbplats: www.umu.se/phmed/allmmed/personal/anne_hammarstrom

4.13 Design, genus och organisation

Projektledare: Magnus Mörck, Göteborgs universitet, *magnus.morck@cfk.gu.se*

Varumarknaden är full av bilder av stereotyp framställda kvinnor och män.

Bakåtsträvande genuspolitik kan göras med hjälp av design och varor, men är det omvända möjligt? Projektet vill lyfta fram möjligheterna med att ge jämställdhetsarbete en ny dimension. Det handlar om varor att sälja med förtjänst, men som samtidigt blir ´inlägg´ eller kommentarer i jämställdhetsdebatten. Här ansluter vi till samtida tänkande kring varumärken. Till produkterna knyts berättelser om lust och nytta men också annorlunda bilder av genus. Olika företag är intresserade av att knyta an till jämställdhet på varierande sätt. Kan sådana produkter också påverka organisationen? Projektet undersöker olika företag i skilda format och med olika inriktning. Alla förenas av att ha designat produkter som haft något annorlunda att säga om genus genom att överskrida stereotyper. Syftet är att samla in och återföra denna kunskap till alla intresserade företag, engagerade i jämställdhetsarbete, designers, media och forskare.

Projektet vill utforska, problematisera och skapa debatt kring genus inom design och jämställdhet.

Projektmedarbetare: Marcus Jahnke, Magdalena Pettersson och Lena Hansson, Göteborgs universitet

Samfinansiering och medverkande: Göteborgs universitet samt företag som intressenter

Projekttid: Juni 2005-juni 2008

Webbplats: *www.handels.gu.se*

5 Avslutning

Projekten som har presenterats i den här skriften hålls samman genom återkommande seminarier där projektledarna berättar om sina projekt och har möjlighet att lyfta frågor som de vill diskutera med gruppen. Förhoppningsvis leder det till samverkan och ett lärande mellan projekten som stärker projekten och leder till bättre resultat.

De enskilda projekten ska också bidra till att uppnå de program mål som formulerats i utlysningstexten och stärka området genus och jämställdhet. En utvärderare följer projektens utveckling och sammanställer efterhand de resultat som uppnås relaterat till utlysningens mål. Vid seminarierna diskuteras dessutom frågor som kan närma projekten till de gemensamma målen.

På samma sätt som de tidigare insatser som VINNOVA gjort inom genus- och jämställdhetsområdet påverkat nya satsningar kommer erfarenheterna från dessa projekt att användas i det fortsatta arbetet. Närmast planeras en utlysning där tyngdpunkten ligger på att integrera perspektiven i starka forsknings- och innovationsmiljöer och där kraven på projekten till del formulerats med tanke på dessa tidigare erfarenheter.

VINNOVAs publikationer

Juni 2007

För mer info eller för att se tidigare utgivna publikationer se www.vinnova.se

VINNOVA Analys VA 2007:

- 01 Nanoteknikens innovationssystem
- 02 Användningsdriven utveckling av IT i arbetslivet - Effektvärdering av tjugo års forskning och utveckling kring arbetslivets användning av IT. *För svensk respektive engelsk kortversion se VA 2007:03 och VA 2007:13*
- 03 Sammanfattning - Användningsdriven utveckling av IT i arbetslivet - Effektvärdering av tjugo års forskning och utveckling kring arbetslivets användning av IT. *Kortversion av VA 2007:02, för engelsk kortversion se VA 2007:13*
- 04 National and regional cluster profiles - Companies in biotechnology, pharmaceuticals and medical technology in Sweden 2004. *Finns endast som PDF. För svensk version se VA 2005:02*
- 05 Nationella och regionala klusterprofiler - Företag inom fordonsindustrin i Sverige 2007
- 06 Behovsmotiverade forskningsprogram i sektoriella innovationssystem
- 07 Effekter av den svenske trafikksikkerhetsforskningen 1971-2004. *För kortversion på svenska respektive engelska se VA 2007:08 och VA 2007:09*
- 08 Sammanfattning - Effekter av den svenska trafiksäkerhetsforskningen 1971-2004. *Svensk kortversion av VA 2007:07, för engelsk kortversion se VA 2007:09*
- 09 Summary - Effects of Swedish traffic safety research 1971-2004. *Kortversion av VA 2007:10, för kortversion på svenska se VA 2007:07.*
- 10 *Under production.* Effects of Swedish traffic safety research 1971-2004. *För kortversion på svenska respektive engelska se VA 2007:08 och VA 2007:09*
- 11 Svenskt deltagande i sjätte ramprogrammet. *Finns endast som PDF*
- 12 The role of Industrial Research Institutes in the National Innovation System
- 13 Summary - User-driven development of IT in working life - Evaluating the effect of research and development on the use of information technology in working life. *Kortversion av VA 2007:02, för svensk kortversion se VA 2007:03*

VA 2006:

- 01 End of an era? Governance of Swedish innovation policy. *För svensk version se VA 2005:07*
- 02 Forskning och utveckling vid små och

medelstora företag. *Finns endast som PDF*

- 03 Innovationsinriktad samverkan. *Finns endast som PDF*
- 04 Teknikbaserat nyföretagande i Sverige 1990 - 2003. *Finns endast som PDF*
- 05 Offentligt stöd till universitetens samverkansuppdrag - en internationell kartläggning. *Finns endast som PDF*
- 06 Inkubatorer i Sverige - analys av indikatordimensioner och nyttoeffektivitet. *Finns endast som PDF*

VINNOVA Forum VFI 2007:

- 01 Universitetet i kunskapsekonomin (*Innovationspolitik i Fokus*)

VINNOVA Information VI 2007:

- 01 Forska&Väx - Program som främjar forskning, utveckling och innovation hos små och medelstora företag
- 02 MERA-programmet - Projektkatalog. *För engelsk version se VI 2007:03*
- 03 The MERA-program - Projects. *För svensk version se VI 2007:02*
- 04 DYNAMO 2 - Startkonferens & Projektbeskrivningar
- 05 IT för sjukvård i hemmet - Projektkatalog
- 06 VINNVÄXT - Ett program som sätter fart på Sverige! *För engelsk version se VI 2007:09*
- 07 Årsredovisning 2006
- 08 Het forskning och innovationskraft - VINNOVA 2006. *För engelsk version se VI 2007:10*
- 09 VINNVÄXT - A programme to get Sweden moving! *För svensk version se VI 2007:06*
- 10 Red-hot research and innovation power - VINNOVA 2006. *För svensk version se VI 2007:08*
- 11 Research and innovation for sustainable growth. *För svensk version se VI 2006:20*
- 12 Projektkatalog - Genusperspektiv på innovationssystem och jämställdhet. Forsknings- & utvecklingsprojekt för hållbar tillväxt

VI 2006:

- 01 VINNOVAs verksamhet inom Transporter. *För engelsk version se VI 2006:07*

- 02 Årsredovisning 2005
- 03 Paving the Road. For Transport Innovation and Research
- 04 Drivkraft för tillväxt. VINNOVA 2005. *För engelsk version se VI 2006:08*
- 07 VINNOVA's activities within the Transport Sector. *För svensk version se VI 2006:01*
- 08 A driving Force for Growth. VINNOVA 2005. *För svensk version se VI 2006:04*
- 09 Komplexa sammansatta produkter - Projektkatalog 2006
- 10 VINNVINN - Mötesarena för nya affärsmöjligheter och arbetstillfällen
- 13 VINNOVA's activities in Biotechnology.
- 14 Arbetslivsutveckling - VINNOVAs satsningar inom arbetslivsområdet
- 16 Competence Centres in Figures - Kompetenscentrum i siffror
- 17 E-tjänster i offentlig verksamhet. *För engelsk version se VI 2006:18*
- 18 E-Services in Public Administration. *För svensk version se VI 2006:17*
- 19 Effektiv Produktframtagning - Projektkatalog 2006
- 20 Forskning och innovation för hållbar tillväxt. *För engelsk version se VI 2007:11*

VINNOVA Policy VP 2007:

- 01 Innovativa små och medelstora företag - Sveriges framtid. SMF-strategi från VINNOVA

VP 2006:

- 01 På spaning efter innovationssystem. *För engelsk version se VP 2006:02*
- 02 In search of innovation systems. *För svensk version se VP 2006:01*

VINNOVA Rapport VR 2007:

- 01 Design of Functional Units for Products by a Total Cost Accounting Approach
- 02 Structural Funds as instrument to promote Innovation - Theories and practices. *Finns endast som PDF*
- 03 Avancerade kollektivtrafiksystem utomlands - mellanformer mellan buss och spårväg. Tillämpningsförutsättningar i Sverige. *Finns endast som PDF*
- 04 VINNVÄXTs avtryck i svenska regioner - Slutrapport. *För engelsk version se VR 2007:06*
- 05 Utvärdering VINNVINN Initiativet
- 06 Effects of VINNVÄXT in Swedish regions - Final report. *För svensk version se VR 2007:04*

- 07 Industry report on exhaust particle measurement - a work within the EMIR1 project. *Finns endast som PDF*

- 08 Håkan Lans and the US cases regarding the patent for colour graphics (the '986 patent)

VR 2006:

- 01 Det förbisedda jämställdhetsdirektivet. Text- och genusanalys av tre utlysningstexter från VINNOVA
- 02 VINNOVAs FoU-verksamhet ur ett jämställdhetsperspektiv. Yrkesverksamma disputerade kvinnor och män i VINNOVAs verksamhetsområde
- 03 ASCI: Improving the Agricultural Supply Chain - Case Studies in Uppsala Region. *Finns endast som PDF*
- 04 Framtidens e-förvaltning. Scenarier 2016. *För engelsk version se VR 2006:11*
- 05 Elderly Healthcare, Collaboration and ICT - enabling the Benefits of an enabling Technology. *Finns endast som PDF*
- 06 Framtida handel - utveckling inom e-handel med dagligvaror
- 07 Tillväxt stavas med tre T
- 08 Vad hände sen? - Långsiktiga effekter av jämställdhetsåtgärder under 1980- och 90-talen
- 09 Optimal System of Subsidization for Local Public Transport. *Finns endast som PDF*
- 10 The Development of Growth oriented high Technology Firms in Sweden. *Finns endast som PDF*
- 11 The Future of eGovernment - Scenarios 2016. *För svensk version se VR 2006:04*
- 12 Om rörlighet - DYNAMO-programmets seminarium 12 - 13 juni 2006
- 13 IP-telefoni - En studie av den svenska privatmarknaden ur konsument- & operatörsperspektiv
- 14 The Innovation Imperative - Globalization and National Competitiveness. Conference Summary
- 15 Public e-services - A Value Model and Trends Based on a Survey
- 16 Utvärdering av forskningsprogrammet Wood Design And Technology - WDAT

VINNOVA är en statlig myndighet
med uppgift att främja hållbar tillväxt
genom finansiering av behovsmotiverad forskning
och utveckling av effektiva innovationssystem

VERKET FÖR INNOVATIONSSYSTEM – SWEDISH GOVERNMENTAL AGENCY FOR INNOVATION SYSTEMS

VINNOVA, SE-101 58 Stockholm, Sweden Besök/Office: Mäster Samuelsgatan 56
Tel: +46 (0)8 473 3000 Fax: +46 (0)8 473 3005
VINNOVA@VINNOVA.se www.VINNOVA.se